

הסויטה "רומיאו ויוליה" מס. 2 אופוס 64b

מאת סרגיי פרוקופייב (5.3.1953-23.4.1891)

על המלחין

הקומפוזיטור והפסנתרן הרוסי סרגיי פרוקופייב נולד באוקראינה, בבית מטופח ומגונן. האב, סרגיי אלכסנדרוביץ', היה מנהל עסקים מצליח והאם, מריה ציטקובה, שהייתה פסנתרנית מחוננת, משכילה ובעלת נטייה לאומנות, קרבה את בנה למוזיקה בכך שהייתה מנגנת לפניו בהתמדה בהיותו ילד. כילדס היחיד שנותר בחיים (לאחר ששתי אחיותיו הבוגרות נפטרו בילדותן) טיפחו ההורים את בנם למוזיקה אך גם לנושאים אחרים: מתמטיקה, ספרות, צרפתית, אומנות, מדע ושחמט. במאמר אוטוביוגרפי תיאר פרוקופייב את חוויותיו המוזיקליות כילד:

"הייתי מטפס אל מקלדת הפסנתר ומנסה לנגן. לא הייתי מסוגל לרשום מנגינות אך הייתי מצייר תווים, ממש כשם שילדים אחרים מציירים רכבות ואנשים, זאת מפני שתמיד היו לנגד עיני תווים המונחים על מדף הפסנתר".

בגיל ארבע, משהחל ללמוד לנגן בפסנתר, ניסה הילד את כוחו בהלחנת קטעים קצרים לפסנתר. בגיל שבע, לאחר שצפה באופרות בסן-פטרבורג, חיבר אופרה בשם "הענק", שבוצעה בחוג המשפחה.

בגיל 13 (שנת 1903) החל פרוקופייב ללמוד בקונסרבטוריון של סן-פטרבורג, זאת בהמלצת גלזנוב, קומפוזיטור ופרופסור במוסד זה. עשר שנים רצופות שקד פרוקופייב על ספסל הלימודים ובה בעת כתב ופרסם מספר רב של חיבורים. קונצ'רטו לפסנתר מס' 1 שיבר, בוצע על-ידו כעבודת-גמר, למורת רוחו של מורהו גלזנוב אשר אטם את אוזניו למשמע הצלילים ונמלט מן האולם, רוטן על החירות הרבה של התלמיד.

מכאן ואילך הלחין פרוקופייב בהתמדה תוך שהוא מפתח את הרגלו להלחין בו-זמנית מספר רב של יצירות המתלכדות לסדרות ולמחזורי-שירים.

בין השנים 1913-19 יצא פרוקופייב מרוסיה למסע הופעות במערב: בצרפת, אנגליה, שוויץ ואיטליה. ברומא ביצע קונצ'רטו לפסנתר נוסף שחיבר, והיצירה עוררה שערורייה בצליליה הדיסוננטיים ובטכניקת האוסטינטו האובססיבי המאפיין אותה. ביומנו ציין פרוקופייב כי במתכוון נקט בהלחנה פרובוקטיבית; מטרתו הייתה לזכות בתשומת-לב דומה לזו לה זכה סטרווינסקי, המלחין הרוסי הדגול בן דורו. במסעותיו באירופה בא פרוקופייב במגע עם סטרווינסקי וכן עם הכוראוגרף הנודע דיאגילב.

בשנת 1918 עזב פרוקופייב את רוסיה למסע הופעות בניו-יורק וטוקיו. למראית-עין הייתה זו נסיעה לזמן קצר, אך פרוקופייב לא התכוון כלל לחזור לרוסיה.

חייו של פרוקופייב במערב איכזבוהו. בארה"ב לא הצליח פרוקופייב להתחרות ברחמנינוף, (הפסנתרן הוירטואוז והמלחין רוסי שהיגר לארה"ב והתקבל שם כאומן פעיל ומצליח ביותר), ובאירופה נחשב לשני במעלה אחרי סטרווינסקי.

אמנם שנותיו של פרוקופייב בארה"ב היו פוריות ויצירותיו הוכתרו בהצלחה, אך פרוקופייב תיאר שנותיו בנכר כתהליך איטי של כשלון, והאשים את התנאים הגרועים שאיסינו את חיי המוסיקה באירופה ובאמריקה.

הוא שב למולדתו עם רעייתו לינה ושני בניו כ"חוזר בתשובה" ואכן הוא מתקבל בזרועות פתוחות.

ואולם, עד מהרה ננעלה עליו המלכודת לתוכה נכנס. בתקופה זו שבה שב פרוקופייב לרוסיה, הגיע כוחו של השליט הרודן יוזף סטלין לשיא מפלצתי של טיהורים. פרוקופייב התבקש להחזיר את דרכו, ומעתה לא יכול היה לצאת עוד מרוסיה. כמלחין, היה זהיר ומוכן להתאים עצמו לתנאים המתהווים. בין השנים 1935-9 עסק בהלחנת יצירות לסימול שנת היובל למותו של פושקין ונפנה לסוגות שהיו אהודות על המדיניות הסובייטית: "פתיחה רוסית" אופוס 72 המבוססת על שירי-עם רוסיים, מחזור שירים עם טקסטים פטריטיים, מארשים אופוס 69 לכלי נשיפה, וארבע קנטטות פטריטיות, כמו למשל "אלכסנדר נבסקי" אופוס 78 שהיא היצירה היחידה שזכתה להלל מחוץ לרוסיה. ליום-הולדת גיל 60 של סטלין חיבר יצירה בשם "יחי סטלין" ("Zdravitsa") וקנטטה אופוס 85 המבוססת על שירי-עם של הלאומים השונים ברוסיה, ומהללת את המנהיג סטלין. רק שתי יצירות של פרוקופייב שחיבר לאחר שובו לרוסיה לא מסומנות כפוליטיות: קונצ'רטו לצילו אופוס 58 (1939) והבלט "רומיאו ויוליה" (1936) עליו נדון בהמשך. כמו כן, החל פרוקופייב בשנים אלה להלחין יצירות לילדים אולי עבור בניו המתבגרים: מוזיקה לילדים אופוס 67, שירי ילדים אופוס 68 וסיפור אגדה סימפוני "פטר והזאב" אופוס 67. ובשנים הבאות, אחרי הפסקה, חזר פרוקופייב לחיבור אופרה. (1939): "סמיון קוטקו" (Semyon Kotko) שעוררה ויכוח אידיאולוגי ו"אירוסין ונזירות" (Obrucheniye v monastire).

שנתיים חלפו ורוסיה נכלאה למלחמת העולם השנייה. ב - 21 ליוני, 1941 תקפה גרמניה את ברית-המועצות. כשפלו הנאצים לרוסיה התגורר פרוקופייב בפרבר של מוסקבה ועסק בכתבת הבלט "סינדרלה". מעתה הקדיש עצמו המלחין למאמץ "המלחמה הגדולה על המולדת" בחיבור מארשים צבאיים, שירים עממיים אנטי-פשיסטיים וחיבורים המשקפים רוח גבורה כמו הסונטה לפסנתר מס' 7, הידועה בשמה "סונטת סטלינגרד". בתקופה זו זכה פרוקופייב לתואר הכבוד Honoured Artist of the RSFSR ופונה למקום מבטחים יחד עם שאר אומני האומה.

הפיקוח על האומנות במשך מלחמת העולם השנייה לא היה קפדני ביותר ברוסיה, ויצירות רוסיות שביטאו סטיות מן "הריאליזם הסוציאליסטי" עוררו עניין רב במערב. ואולם, עם תום המלחמה, בין השנים 1946-8 יצאו חוקים חדשים ברוסיה שהשפיעו על חיי התרבות, ובעצם שיתקו אותם כליל עד למותו של סטלין. החוקים נקבעו ע"י אנדריי זדאנוב (Andrey Zhdanov) (שמת לפתע ב-1948) ומכאן המונח "זדנובצינה" ("Zhdanovschchina") לתקופה איומה זו של דיכוי האומנות. החוקים הגבילו את העיתונות, התיאטרון, הקולנוע והמוזיקה. המלחינים הרוסיים נדרשו מעתה לשקף את אחדות המפלגה, להדגיש את המסורת

העממת הרוסית ולהבליט צביון רוסי חיובי. ב-10 בפברואר 1948, הכריז הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית על קו מוזיקלי חדש.

בתחילה, לא הושפע פרוקופייב מהחוקים החדשים ושקד על חיבור יצירות כמו סוויטות סימפוניות וסימפוניה שישית שהתכוון להקדיש לבטהובן. ואולם, עד מהרה נכלל גם פרוקופייב בכתב האישום של ז'דאנוב יחד עם שוסטקוביץ', חצ'טוריאן, ניקולאי מיאסקובסקי, ויסאריון שבאלין ואחרים. המסמך הוקיע את יצירותיהם בשל "עיוותים פורמאליים, מגמות אנטי-דמוקרטיות, שלילת העקרונות הבסיסיים של המוזיקה הקלאסית, הפצה והטפה לא-טונאליות, לדיסוננס ולדיס-הרמוניה ונטיות דקדנטיות בכל אורח המחשבה". המלחינים ברוסיה הבינו היטב את משמעות החרם עבורם; אלה שנזפו איבדו את יכולתם ליצור ולפרסם. פרוקופייב, הנמצא בשיא כוחו היוצר, הושלך לפתע ממרום שבתו. ארבעה ימים אחרי חרם מורדלי, הוטל איסור על ביצוע של חלק מיצירותיו, בגלל "שגיאות אומנותיות" בהם הואשם במכתב שהוקרא בפומבי בפגישה רמת דרג. הרשעתו של פרוקופייב הייתה מוגדרת:

"מוסקבה, 14 לפברואר 1949. סגנון יצירתו של פרוקופייב עוצב במידה רבה בתקופת שהותו במערב... אין הוא מסוגל לשקף את גדולת עמנו. המוזיקה שלו זרה לחלוטין למציאות שלנו..."

ועוד נכתב:

"תוחרמנה היצירות הבאות של המלחינים הסובייטיים שעד כה היוו חלק מתוכניות הקונצרטים: פרוקופייב, סוויטה סימפונית '1941'; 'הלל לסיום המלחמה', 'שיר פסטיבל', 'קנטטה לרגל חגיגות השלושים למהפכת אוקטובר' 'בלדה לנער האלמוני', סונטה לפסנתר מס. 6..."

עבור פרוקופייב הייתה זו מהלומת מוות ממנה לא התאושש. מאז שנת 1948 היה לאיש עצבני, חולה וחסר ביטחון לחלוטין. במכתב של השפלה עצמית מן ה-16 לאוקטובר הודה בטעותיותו האומנותיות ובמאמציו לתיקון לקויות. המכתב הוקרא בכנס המלחינים הסובייטיים ב-17 לפברואר בזו הלשון:

"אלמנטים פורמאליים היו חלק בלתי נפרד מהמוזיקה... נראה שזה בא לי מן המגע עם המערב... תחת השפעות המערב אני אשם בפורמליזם וכן בא-טונליות. ואולם, ביצירות כמו 'רומיאו ויוליה', 'אלכסנדר ניבסקי', 'יחי סטלין' והסימפוניה החמישית מקווה אני שהצלחתי להתגבר על מגמות אלה... באופרה החדשה שלי 'סיפור על אדם אמיתי' אני מתכוון לכתוב קטעים קונטרפונקטיים והחומר ילקח מכמה שירי-עם מעניינים מצפון רוסיה".

המכתב מסתיים בתודה למפלגה על ההנחיות הברורות שלה.

שלושה ימים אחרי הקראת המכתב נאסרה רעייתו של פרוקופייב בעוון ריגול ובגידה ונדונה לעשרים שנות מאסר עם עבודות כפיה.

שנה אח"כ ב-16 למרץ 1949, הוצא חרס נגד פרוקופייב חתום ע"י סטלין עצמו. פרוקופייב לא יוכל עוד לשקם את עצמו. מעתה הוא ינסה לעשות מאמץ גדול יותר להפיס את דעת השלטונות. הוא יכתוב אורטוריה "על משמר השלום" המגנה מחרחרי מלחמה מערביים ושר הלל לשלום הסובייטי; הוא יחבר סימפוניה קולית בשם "מדורת חורף" בה ישתמש בסגנון ערב לאוזן שאותו תבעה האסתטיקה הסובייטית החדשה. אך למרות שפרוקופייב ניסה בכל כוחו להתאים עצמו לדרישות השלטון הוא נכשל. במכתב שכתב לאיגוד הקומפוזיטורים התאונן על אי-הצדק:

"הקדשתי עצמי ואת כוחי ליצירות ברוח המפלגה. עמלתי ללא הפוגה במשך שנה על אופרה סובייטית עם מלודיות פשוטות ומובנות. הגיבור מבטא אהבה למולדת ופטריוטיזם. הביקורת של החברים מכאיבה לי ביותר. עם זאת מעדיף אני לחבר אופרות על נושאים סובייטיים ולסבול ביקורת מאשר לא להלחין כלל."

שנות חייו האחרונות עברו על פרוקופייב במעונו הכפרי שבקרבת מוסקבה. כאבי-ראש, עצבנות והתקפי לב חמורים תקפוהו והרופאים אסרו עליו לעבוד. מצבו הכלכלי הורע שכן ליצירותיו אין דורש.

בשנת 1951 קיימו קונצרט מיוחד לכבוד יום הולדתו השישים בו השמיעו מיצירותיו. ואולם, המלחין שהיה חולה מכדי להיות נוכח בקונצרט, האזין ליצירותיו שבקעו ממקלט הרדיו בביתו.

ב – 5 למרץ 1953 מת פרוקופייב משטף דם במוח. האירוע חלף כמעט ללא הבחנה, שכן יום זה היה גם יום מותו של סטלין.

על סגנונו המוזיקלי

רבות מיצירותיו של פרוקופייב, בעיקר אלה שהן משוחררות מהכרזות פוליטיות, תופסות מקום חשוב ברפרטואר המוזיקלי הבינלאומי, ובצדק; פרוקופייב נחשב לאחד המלחינים העיקריים של המאה העשרים. יצירותיו הבולטות הן **בלטים**: "ליצן" (צ'וט), "עידן הפלדה", "הבן האובד", "רומאו ויוליה", "סינדרלה", "פרח הסלע". **אופרות**: "אהבה לשלושה תפוזים", "מלאך האש", "אירוסין במנזר", "סיפו על האדם האמיתי", "מלחמה ושלום"; **מוזיקה למקהלה**: "אלכסנדר נייבסקי", "בלדה על הנער האלמוני", "מדורת חורף", "על משמר השלום"; **מוזיקה תזמורתית**: 7 סימפוניות, 5 קונצ'רטי לפסנתר, 2 קונצ'רטי לפסנתר, סוויטות כגון "הסוויטה הסקיטית", "לויטנאט קיז'ה", "רומיאו ויוליה", "פטר והזאב" לקריין ולתזמורת, ויצירות רבות בתחום המוזיקה הקאמרית והמוזיקה הקולית.

פרוקופייב הגדיר את עצמו כמלחין "ניאו-קלאסי" דהיינו, מלחין השואף לאמץ ולחקות את הסגנון הקלאסי של המאה השמונה-עשרה. ואולם, סגנונו המוקדם של פרוקופייב הוא חדשני ופרובוקטיבי. פרוקופייב נקט גם בקו של חידושים ובחיפוש אחר שפה הרמונית אינדיבידואלית. נימה זו של חידוש בולטת בתחילת דרכו כאשר ניסה לאמץ מגמות מוזיקליות עכשוויות. כמלחין צעיר הוא הקפיץ את מאזיניו בגווני צליל וצירופי צליל פרובוקטיביים, אקורדים שאינם מקובלים, מודולציות חורגות מן המקובל, מנגינות קפריזיות, דיסוננסים רבים ושינויים טונאליים מוזרים. מלחינים כגון סטרווינסקי וסקריאבין, שנחשבו חדשניים, היו לו דוגמא ומקור השראה. הייתה זו מוזיקה שהקדימה את שעתה. רק בשנת 1917 חשף פרוקופייב צד שונה בסגנונו המוזיקלי הוא הסגנון ה"ניאו-קלאסי" זאת בסונטות, קונצ'רטי, גאבוטים ו"סינפוניטה", בהם הוא מחקה את הסגנון הקלאסי של המאה השמונה-עשרה. יצירתו הידועה

ה"סימפוזייה הקלאסית" ברה מינור אופוס 25 הייתה ניסיון מודע להלחין במבנה ובממדי התזמור של הסימפוזייה הקלאסית. המטרה הייתה לתאר כיצד היה היידן כותב סימפוזייה אילו חי במאה העשרים. פרוקופייב הכריז: "חשבתי שאילו היידן היה חי כיום הוא היה מלחין בדיוק כפי שנהג בעבר אלא שהיה כולל גם משהו חדשני באופן ההלחנה שלו. רציתי להלחין סימפוזייה כזאת; סימפוזייה בסגנון הקלאסי". ה"סימפוזייה הקלאסית" ברה מינור אכן נושאת סממנים קלאסיים וברוקיים במבנה, בחומר התמאטי ובניב ההרמוני אך שזורים בה גם אמצעים הרמוניים וריתמיים של המאה העשרים. היצירה של פרוקופייב הקדימה את התנועה הניאו-קלאסית שנתקבלה אז ע"י רוב המלחינים העולמיים והגיעה לשיאה ב-1920.

לאורך כל הדרך נתקלו יצירותיו של פרוקופייב במידה רבה של עוינות, התנגדות וביקורת מצד הקהל והמבקרים.

בהמשך חייו מייצג פרוקופייב אומן דגול שאולץ באיומים לאמץ שפה של בירוקרטים צרי אופק, להתכחש לכישרונותיו, להשפיל את עצמו בפומבי בוידויים והאשמות עצמיות מסוג שהיה שכיח בפוליטיקה התרבותית של ארצו בתקופת סטלין. השאלה הפתוחה לגבי סגנונו האומנותי היא כיצד להתייחס ליצירותיו הרבות שנכתבו במוטיבציה סובייטית, בהם לפונקציה הפוליטית יש קדימות עד כי לאומנות לשמה אין רלוונטיות של ממש. למרות של פרוקופייב לא היה תפקיד פוליטי ומעולם הוא לא היה חבר במפלגה הקומוניסטית (בניגוד למלחינים רבים אחרים, לרבות שוסטקוביץ'), נשאל את עצמו תמיד האם יצירותיו הפוליטיות הולחנו מתוך יושרה גאונית או שיש לראותן כניסיון לקונפורמיות בלבד?

הבלט "רומיאו ויוליה"

אחד הבלטים המאוחרים יותר של פרוקופייב ומן המפורסמים ביותר שחיבר הוא הבלט "רומיאו ויוליה" אופוס 84 (1936) לפי "רומיאו ויוליה" מאת שייקספיר. הבולשוי דחה את היצירה כמסובכת מדי, ובית-הספר לכוריאוגרפיה בלנינגרד ביטל את החוזה שנחתם עמו בשנת 1937. הבכורה נערכה רק ב-1938. בלנינגרד זכתה היצירה לביצוע מופלא (1940) עם הפרימה בלרינה גלינה אולנובה (Galina Ulanova) בתפקיד יוליה. לבקשת הכוריאוגרף לאוניד לברובסקי (Leonid Lavrovsky) ערך פרוקופייב שינויים רבים והלחין שני קטעים נוספים (מס. 14, "וריאציות יוליה" ומס. 20 "וריאציות רומיאו"). היצירה הפכה לחלון ראווה סובייטי ועד מהרה הוכנסה לרפרטואר הבינלאומי.

מתוך הבלט "רומיאו ויוליה" הוציא פרוקופייב לא פחות משלוש סוויטות שהפכו לחלק מן הרפרטואר הסימפוני המקובל: שתי סוויטות סימפוניות (אופוס a64 ו-b) ואוסף של עשרה קטעי פסנתר (אופוס 75). הסוויטות בוצעו בהצלחה רבה בין השנים 1936-7.

הסוויטה הנשמעת לרוב באולמות הקונצרטים היא הסוויטה השנייה אופוס b 64. סוויטה זו מורכבת משבעה קטעים: הפרק הראשון "מונטאגי וקאפולט", מאופיין באווירה מבשרת רעות, המבטאת תחושה קשה של איבה עמוקה השוררת בקרב אצילי העיר וורונה שבאיטליה. מבחינה תוכנית, מייצג הפרק את מלחמת הדמים ארוכת שנים בין שתי משפחות אצילים: משפחת מונטאגי ומשפחת קאפולט. על רקע שנאת המשפחות תתפתח אהבה עזה ובלתי אפשרית בין בני שני צעירים: רומיאו לבית מונטאגי ויוליה לבית קאפולט. אהבה עזה בין בני רומיאו ויוליה ושנאה עזה בין בני משפחותיהם תביא בסופו של דבר למותם הטרגי של בני הזוג. החלק השני והשלישי של הסוויטה משרטטים את דיוקן הדמויות המוזכרות בשמות

הפרקים: "ויליה, הנערה התמימה" ו"האח לורנצו". הפרק הרביעי הוא "מחול" ערני ומלא חיים. אהבתו של רומיאו לויליה מושמעת בפרק הפיוטי והענוג החמישי: "פרידת רומיאו וויליה". הפרק השישי הוא מחול דינאמי המכונה "מחול המשרתות מאיי הודו המערבית", המתאר את הנערות הרוקדות עם הפנינים שהעניק פאריס לויליה ארוסתו. הסוויטה מסתיימת בפרק "קברם של רומיאו וויליה", מוזיקה קודרת ועצובה המסיימת את הדראמה.

סגנון ההלחנה של שני פרקי הסוויטה "רומיאו וויליה" אופוס 64b הוא "ניאו-קלאסי" הן במבנה החלקים והחטיבות והן בארגון הפסוקים והמשפטים. החלקים מנוגדים באופיים, במפעם, במשקל ובחומר המלודי. המלודיתמי.

מבחינה מלודית, ריתמית והרמונית ההלחנה של שני הפרקים אינה שמרנית כלל; בדרכו הקפריזית מתבר פרוקופייב קפיצות של מרווחים בנושאי הפרקים, ובעיקר מביא אקורדים מורכבים וכרומטיים אחרי אקורדים פשוטים וקושר אקורדים שמרניים זה בזה בהתייחסויות שאינן שמרניות כלל ועיקר.

"מונטאגניו וקאפולט" (ריקוד האבירים) מתוך "רומיאו וויליה", סוויטה מס. 2 אופוס 64b

הפרק הראשון הוא בעל מבנה תלת-חלקי **א ב א** עם מבוא קצר; הנושא הראשון בנוי מארפזים של צלילי הטוניקה במקצב מנוקד

המשכו של הנושא הוא כעין תשובה לחלקו הראשון. קטע "התשובה", המאופיין בקפיצות מרווחים וסינקופות, מסתיים בקדנצה על הדומיננטה.

הנושא השלישי מאופיין בצורת הקשת, בתנועה בצלילים סמוכים, בתנועה זורמת של צלילים המובילים אל תחנות ארוכות ובמבנה סימטרי פריודי.

הנושא של חלק ב' בנוי משני ארפזיים ומוטיב כרומטי בעל מבנה קשתי. ההנגדה של הקו המלודי מועצמת על ידי המקצב. בארפזיים הוא קפריזי, ובקו הכרומטי הוא בתנועה אחידה של רבעים:

מעקב בעת האזנה

הריקוד מתחיל בהקדמה של ארבעה אקורדים כבדים וכחים בטוניקה מי מינור, במשקל זוגי. מעליהם נשמע הנושא הראשון המנוגן בכלי הקשת הגבוהים ובקלרינט.

המשכו של הנושא הוא כעין תשובה לחלקו הראשון. ומאופיין בקפיצות מרווחים וסינקופיות:

הנושא הראשון חוזר על עצמו עם שינויים הרמוניים ומודולציה כרומטית המתרחקת מן הסולם המקורי. הקרנות משמיעות את הנושא השני, הקשתי, רב-העוצמה על רקע מוטיב ארפזיים מנוקד חוזר בכלי הקשת.

הנושא הראשון חוזר במקוצר במנעד גבוה בחליל ובכלי הקשת הגבוהים.

האבוב והכינורות ברגיסטר נמוך משמיעים את חלקו השני של הנושא באופן מקוצר.

הטרומבון משמיע את הנושא השני, המסתיים בסולם יורד המבוצע בטוטי תזמורת.

הליווי הכבד של ההקדמה חוזר בכלי הנשיפה ממתכת, והנושא הראשון מצוטט במלואו בקלרינט ובכינורות.

חלק א' מסתיים בקדנצה של שני אקורדים של דומיננטה-טוניקה.

עתי מתחלפת האווירה. המשקל משולש והטמפו מתון ורגוע (Moderato tranquillo).

הנושא של חלק ב' נשמע בחליל באופן ענוג (dolce) ושקט (p) בסולם המוצא.

ארבע פעמים חוזר הנושא השלישי בחליל. ברקע נשמעים התופים המדגישים את הפעמה וכלי המיתר המנגנים קול עצמאי שקט (pp) של ארפזיים עולים-יורדים באופן מקוטע (pizz.) ועמום (con sord.) (איור 5):

הפרק הראשון מסתיים עם חזרה על חלק A - Allegro pesante.

שתי חזרות על הנושא הראשון בשלמותו מביאות את הפרק לסיום עם קדנצה קלאסית טיפוסית במי מינור (דומיננטה-טוניקה).

הצעות לפעילויות

1. בתחום האוריינות :

- הכרות עם הנושא הראשון
 - שילוב בו בזמן של תנועות ניצוח במשקל 4/4 (כל תנועה שווה פעמה) והקשת המקצב של הנושא הראשון :

- בעת ההאזנה, התלמידים מנצחים במשקל 4/4, והמורה מקיש את מקצב הנושא ;
- לימוד ושינון המקצב של הנושא הראשון בשפת המקצב (ט—פה)
- שילוב בו בזמן של הקשת פעמות והגיית המקצב בין זוגות תלמידים (ראשית זוג סולנים מדגים ; ואחר כך כל הכתה נחלקת לזוגות המחליפים ביניהם את תפקידם לפי סימן מוסכם)

- נגינה בכלי הקשה מלודיים (מטלופונים ואו כסילופונים) :

ביסוס והפנמת צליל הדומיננטה של הנושא הראשון :

- ❖ הצליל סי, הפותח את הנושא, ינוגן ראשית על ידי המורה ויושמע שנית על ידי התלמידים במטלופון
- ❖ המורה מנגן את הנושא במלואו, התלמידים מצטרפים בנגינת הצליל סי בכל ראש תיבה ;
- ❖ השוואה בין נגינה ללא מעקב בתווים ובין נגינה תוך כדי מעקב אחר התווים ; אישוש תחושת אי האיזון שבעיקבות הסינקופה שבתיבה 3, וזיהוייה בכתוב ;

- ❖ נגינה ושירה של הצליל סי בליווי טפיחות שקטות על הפעמות המוטעמות ;

- הבחנה בקפיצות הגדולות של המלודיה, והתייחסות אל קווי העזר הרומזים על המנעד הרחב של הנושא
- חידון/זיהוי מתוך ארבע התיבות של הנושא הראשון

- הכרות עם הנושא השני ("התשובה") באמצעות :

- המשך הניצוח על משקל 4/4 וזיהוי הסינקופות בשעת ההאזנה (קבוצה אחת מנצחת, קבוצה שנייה מגיבה בהצבעה לתחושת הסינקופה, ולחילופין.)
- מעקב אחר התווים לפי נגינת המורה תוך התייחסות אל תפקיד הקשתות המחברות
- הבחנה וזיהוי החפיפה בין הסינקופות לקפיצות הגדולות
- השוואה בין המהלך המלודי של הנושא הראשון עם זה של השני תוך מעקב אחר התווים בעת ההאזנה אל נגינת המורה (השונה והמשותף במשך ובתנועת הגובה)

הנושא השני ("התשובה"):

• הכרות עם הנושא השלישי באמצעות:

- המשך הניצוח על משקל 4/4
- קריאה בשפת המקצב והבחנה בתבנית "נטולת" סינקופות
- הבחנה בצורת הקשת של הנושא ועל המרווחים הסמוכים שלו

הנושא השלישי:

פעולת סיכום

השוואה בין שלושה הנושאים של חלק א' תוך מעקב אחר שלוש התבניות לפי נגינת המורה

2. פעילות בתחום התנועה :

- החלפת רשמים על אופיו של הנושא הראשון בעת האזנה ;
- התייחסות אל מאפייניו ביחס אל סיפור העלילה של התמונה ;
- תגובה בתנועה בפסיעות קצובות ומתוחות למשמע חלקו הראשון של הנושא ;

- טפחות על הגפיים בתנועה המתארת את קו המתאר של חלקו השני של הנושא :
תיבות 5-6 ברגיסטר הגבוה, תומחשנה בתנועות פלג הגוף העליון (כתפיים,
זרועות, כפות-ידיים), תיבות 7-8, ברגיסטר נמוך, בתנועות פלג הגוף התחתון
(ירכיים, ברכיים, כפות-רגליים) ;
- תאור המבנה של הפרק בתנועה במרחב תוך הקפדה על האיפיונים של כל אחד
מחלקיו, על החוזר והמשתנה, על המשותף והשונה.

3. פעילות בתחום ההמללה וההמשגה :

דיון מסכם ועריכת טבלה המתייחסת למרכיבים הבולטים של הנושאים והחלקים של הפרק (המשך, הגובה, הארטיקולציה, הדינמיקה והתזמור).